

Structura informațională a enunțului în limba română

Ion Bărbuță

1. Structura informațională a enunțului

- este o structură de tip comunicativ-pragmatic,
- care asigură organizarea informației codificate de enunț în conformitate cu modul de desfășurare a gândirii umane de la cunoscut spre necunoscut
- având ca factori determinanți: fondul comun de cunoștințe și scopul comunicativ urmărit de vorbitor în situația dată de comunicare

2. Actul localizării informaționale

- este operațiunea enunțiativă care are ca efect actualizarea contextuală a enunțului, adică localizarea lui informațională
- prin intermediul acestui act vorbitorul distinge și pune în relație:
 - a) informația care derivă din fondul comun de cunoștințe și care servește drept fundal pentru enunțare
 - b) cu informația transmisă prin enunțul respectiv

3. Rolul structurii informaționale a enunțului

- se suprapune structurii referențiale a enunțului organizând informația codificată la acest nivel prin raportare la factorii contextuali în vederea transmiterii ei către interlocutor
- asigură adaptarea enunțului la condițiile concrete ale actului de comunicare
- delimitează în structura enunțului cele două poluri informaționale, reprezentând informația cunoscută / informația necunoscută interlocutorilor

Conținutul informațional al enunțului

este repartizat în următoare 2 elemente constitutive:

a) tema

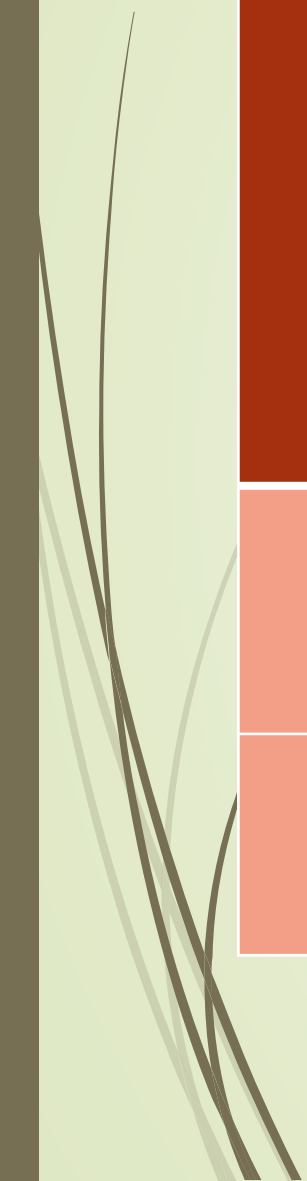
Punctul de pornire al mesajului transmis de enunț

- o secvență purtătoare de informație veche, cunoscută ascultătorului în situația dată de comunicare
- informație care face parte din fondul de cunoștințe comun celor doi interlocutori

b) rema

Punctul de sosire al mesajului transmis de enunț

- o secvență purtătoare de informație nouă, necunoscută ascultătorului până în momentul comunicării
- informație pe care vorbitorul intenționează să o comunice prin enunțul dat

Tema Punctul de pornire (informație veche, cunoscută)	Rema Punctul de sosire (informație nouă, necunoscută)
<i>1. Vaza cu flori</i>	<i>este pe masă.</i>
<i>2. Pe masă</i>	<i>este o vază cu flori.</i>

4. Factorii determinanți ai structurii informaționale (1)

- orientarea comunicativă a enunțului este determinată de necesitatea adaptării lui la un anumit context comunicativ
- structura informațională a enunțului derivă din funcționarea lui într-un anumit context comunicativ
- informația codificată de enunț este structurată de locutor în funcție de ceea ce cunoaște / nu cunoaște interlocutorul său
- se sprijină pe articularea obligatorie dintre informația veche derivată din fondul comun de cunoștințe și a informației noi dependentă de intenția comunicativă a locutorului

Factorii determinanți ai structurii informaționale (2)

— organizarea informațională a enunțului este actuală, relevantă pentru o situație de comunicare concretă, datorându-se unui cumul de factori discursiv-pragmatici:

a) fondul de cunoștințe comun

- reunește ansamblul informațiilor pe care interlocutorii le stăpânesc în comun

b) intenția comunicativă a locutorului

- scopul urmărit de vorbitor într-o situație de comunicare

Informațiile constitutive ale fondului de cunoștințe comun

- fondul de cunoștințe comun înglobează cunoștințe care, după proveniența lor, sunt :
 - 1) de ordin cognitiv (epistemic, enciclopedic);
 - 2) de natură discursivă, interacțională:
 - a) cunoștințe verbale (informațiile care derivă din secvențele rostite în cursul conversației)
 - b) cunoștințe situaționale (sunt informațiile care decurg din cadrul în care se desfășoară procesul de comunicare)

5. Raportul dintre organizarea informațională a enunțului și factorii ei determinanți

a) fondul de cunoștințe comun

- enunțul se bazează și preia o parte din informația anterioară momentului enunțării
- servește drept bază pentru stabilirea temei, determinând totodată alegerea informației prezentate în calitate de remă

b) intenția comunicativă a locutorului

- asigură integrarea informației „vechi” cu informație „nouă”
- determină realizarea remei

- 1) *Vaza cu flori* (T) *este pe masă* (R).
- 2) *Pe masă* (T) *este o vază cu flori* (T).

Întrebarea latentă implicată de enunț	Fondul de cunoștințe comun interlocutorilor ↓ Informația veche, cunoscută, anterioară momentului enunțării	Intenția comunicativă a locutorului ↓ Informația nouă, necunoscută, comunicată prin enunțul respectiv
Enunțul apare ca răspuns la întrebarea:	Interlocutorul știe despre existența:	Interlocutorul nu știe:
1) <i>Unde este vaza cu flori?</i>	— <i>unei vase cu flori.</i>	— <i>unde este vaza cu flori.</i>
2) <i>Ce este pe masă?</i>	— <i>unei mese.</i>	— <i>ce este pe această masă.</i>

6. Unitățile minime ale structurii informaționale

- distincția dihotomică, de natură informațională și intențională, dintre temă și remă poate fi descrisă drept:
 - a) informație conținută în universul conversațional comun interlocutorilor
 - b) informație adusă în universul conversațional comun prin enunțul dat

Ex.: *Băiatul (T) scrie părinților o scrisoare (R).*

Trăsăturile unităților minime ale structurii informaționale

— pot fi relevate pe baza următoarelor dimensiuni:

a) **relația** dintre cele două unități:

— **tema/rema**: „entitatea în legătură cu care se afirmă ceva” / „ceea ce se afirmă în legătură cu tema”

b) **poziția** rolurilor pragmatice în cadrul structurii informaționale:

— **tema/rema**: „punctul de plecare / punctul de sosire al mesajului transmis de enunț”

c) **ierarhia** rolurilor pragmatice în funcție de statutul lor informațional:

— **tema** – stabilește legătura enunțului cu contextul situațional și discursiv; **rema** – centrul informațional al enunțului, aduce o informație nouă contribuind la avansarea comunicării

7. Mijloacele de exprimare a rolurilor pragmatice

— lipsa unor mijloace specializate doar pentru realizarea structurii informaționale

a) mijloace sintactice

— **ordinea cuvintelor**

b) mijloace fonetice

— **intonația, accentul logic, pauza**

c) mijloace lexico-gramaticale

— **articolul** substantival hotărât și nehotărât

— **pronumele** personale și demonstrative, **numele proprii**

— unele **adverbe**

Mărcile de bază ale structurii informaționale

Ordinea cuvintelor

- sub aspectul poziției lor în structura enunțului, cele două unități minime ale structurii informaționale se caracterizează prin faptul că:
 - a) în **partea frontală**, purtătoare a unei informații cunoscute, este poziționată tema
 - b) în **partea finală**, caracterizată prin cel mai înalt grad de informativitate, se află rema

Ex.: *Plecările masive din țară (T) adâncesc criza demografică (R).*

- În structura acestui enunț, **tema** (definită prin trăsătura „informație cunoscută”) apare în poziție **inițială**, iar **rema** (caracterizată prin trăsătura „informație necunoscută”) este așezată în poziție **finală**.

Accentul sintactic

- reliefează o unitate considerată a fi esențială pentru înțelegerea conținutului unui enunț; unitatea dată poate reprezenta fie rema enunțului, fie unul dintre constituenții părții rematice
- în enunțurile nemarcate stilistic cu ordine directă a cuvintelor cade, de obicei, pe constituentul aflat mai aproape de sfârșitul enunțului

Ex.: *Pescărușii albaștri* (T) *dispăreau în depărtare* (R).

Pauza

- poate indica, în enunțurile extinse, limita dintre cele două poluri informaționale ale enunțului

Ex.: *Această problemă sensibilă* (T) *nu ține de domeniul meu de activitate* (R).

Mijloace suplimentare de marcare a temei și a remei

- funcționează în asociere cu mărcile de bază ale structurii informaționale a enunțului
- sunt implicate în exprimarea structurii informaționale a enunțului indirect, ca urmare a coincidenței valorilor prin care se definesc cu cele specifice opoziției temă – remă
- După specificul lor, sunt de două feluri:
 - a) elemente a căror semnificație are o anumită tangență cu opoziția cunoscut – necunoscut (determinativele: articolele substantivale, pronumele personale și demonstrative, numele proprii)
 - b) elemente care accentuează prin intensificare semantică o anumită funcție pragmatică (adverbele: *chiar*, *doar*, *numai*, *tocmai*, și etc.)

Articolul substantival

- articolul substantival hotărât se asociază, de regulă, temei, iar articolul nehotărât, funcției de remă:

Ex.: *Volumul de poezii* (T) *era pe un raft* (R).

Pe raft (T) *era un volum de poezii* (R).

Pronumele personale și demonstrative și numele proprii

- marcate prin trăsătura /+definit/, ele se apropie prin semnificația lor de valoarea temei, ceea ce determină frecvența lor utilizare în poziție tematică

Ex.:

Mijloace suplimentare de marcare a temei și a remei

- au rolul de a evidenția cuvintele care funcționează în calitate de remă:
- a) adverbele de precizare și de subliniere: *și, chiar, tocmai, tot*
 - b) adverbele de restricție și exclusivitate: *măcar, barem, încaltea, exclusiv, cel puțin, numai, doar*
 - c) adverbele explicative: *adică, anume, bunăoară, de exemplu*

Partea de propoziție	Exemplu
1. subiect:	<i>Aproape toți sunt aici. Chiar și Ion a venit. Doar Vasile lipsește.</i>
2. predicat:	<i>El doar poate să-ți dea un sfat bun.</i>
3. complement indirect:	<i>În întuneric distingeam doar conturul navei.</i>
4. complement indirect:	<i>Profesorul te-a amintit și pe tine.</i>
5. complement circumstanțial:	<i>Piesa se joacă și mâine seară.</i>

8. Modalități de identificare a temei și a remei unui enunț

- conținutul structurii informaționale poate fi actualizat cu ajutorul formulei: „*cu privire la X intenționez să comunic că P*”
- cea mai sigură modalitate de recunoaștere a segmentării temă / remă a unui enunț este examinarea lui în raport cu contextul în care el este utilizat

Testele folosite pentru identificarea temei și a remei

a) Interogarea

- constă în identificarea unui context minim posibil sub forma unei întrebări la care enunțul respectiv poate servi drept răspuns
- orice enunț poate fi conceput ca reprezentând un răspuns la o anumită întrebare
- aplicarea acestui test constă în formularea unei întrebări deschise și identificarea elementului sau a elementelor care prezintă răspunsul acceptabil

— punând în relație enunțul cu întrebarea la care acesta răspunde, se poate face distincție între cele două funcții pragmatice ale enunțului:

- a) partea de enunț care reia informația cunoscută din întrebare apare ca temă
- b) partea de enunț care răspunde la întrebare constituie rema

Întrebarea		Răspunsul	
(elementul necunoscut)	(elementul cunoscut)	(informație dată, veche) (tema)	(informație nouă) (rema)
<i>Cine</i>	<i>pleacă mâine la Iași?</i>	<i>Mâine la Iași pleacă</i>	<i>Ion.</i>

b) Reformularea

- presupune transformarea enunțului cu scopul identificării elementului având rolul de temă
- prin însoțirea cu mărcile lexico-sintactice specializate pentru exprimarea acestei funcții pragmatice, și anume: „*cât despre...*” „*în privința...*”, „*cu privire la...*”, „*apropo de ...*”

Ex.: *Ion (?) pleacă mâine la Iași.*

Cât despre Ion, el pleacă mâine la Iași.